

A paksi roma családok lakhatását érintő intézkedések ügyében folytatott vizsgálatról

A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa a Népszabadság 2002. szeptember 18-án megjelent „*Fedél nélküli bedőtanyaiak sátorban*” című cikkéből értesült arról, hogy a Pakshoz tartozó Bedő-tanyán élő négy roma család korábban már életveszélyessé nyilvánított ingatlanát 2002. szeptember 6-án – az előző éjszakai vihar következményeként megrongálódott tetőszerkezet életveszélyességére hivatkozva – a jegyző azonnali hatállyal elbontatta.

A bentlakók számára ugyanakkor megfelelő átmeneti elhelyezést nem biztosítottak, a polgári védelem által, a lebontott ingatlan szomszédságában felállított sátrakba költöztették őket.

A Bedő-tanyai romák problémája néhány nap alatt országos ügygé terebélyesedett: a helyzet akkor vált drámaiává, amikor *Németkér* lakói megakadályozták az egyik család beköltözését a településen vásárolt ingatlanba.

*A kisebbségi ombudsman az állampolgári jogok országgyűlési biztosa*ról szóló 1993. évi LIX. törvény (Obtv.) 16. §-ának (2) bekezdése alapján hivatalból indított vizsgálatot.

A vizsgálat számos, az alkotmányos jogokkal kapcsolatos visszásságot tárt fel:

1. A Bedő-tanyán élő roma családok 2002. márciusában bejelentést tettek az önkormányzatnál és a polgármesteri hivatal támogatását kérték a megítélésük szerint életveszélyes épület helyreállításához. Az életveszélyesség megállapítása után a város jegyzője kötelezte az ingatlan nyilvántartás szerinti tulajdonosát, aki a tulajdonos-változás átvezetésének hiánya miatt továbbra is a Paksi Agrárfejlesztő Rt volt, az életveszély elhárítására. A roma családok tulajdonjogának bejegyzése később megtörtént, de a határozat tartalmáról őket nem tájékoztatták. Az építésügyi hatóság eljárásával a fokozatosság elvét sértette, mert az életveszély elhárítására az Agrárfejlesztő Rt-t kötelező határozat végrehajtását nem ellenőrizte, a rendelkezésére álló hatósági eszközökkel nem szorította rá a kötelezettet a szükséges munkálatok elvégzésére, végső esetben pedig határozatával nem kötelezte a tulajdonost a bontásra. Ezzel szemben – bár a tulajdoni viszonyok megváltozásáról ekkor már tudomása volt – az ügy több hónapos „pihentetését” követően – a szeptember 6-án a bekövetkezett kényszerhelyzet miatt – a kényszerkiürítést és a kényszerbontást azonnal elrendelte.

A bontást elrendelő határozatával anyagi és eljárásjogi szabályokat sértett. A végrehajtási eljárást törvénysértő módon nem előzte meg olyan érdemi közigazgatási alap eljárás amelyben az ügyfél kimeríthette volna jogorvoslati lehetőségeit is.

A határozatból nem állapítható meg a kötelezett személye, abban a hatóság kizárja a jogorvoslat lehetőségét annak ellenére, hogy a kötelező határozat ellen fellebbezésnek van helye, a végrehajtást elrendelő döntés ellen pedig kifogással lehet élni. **Az épületet használó roma családokat nem vonták be az eljárásba, a hatóság nem biztosította számukra az ügyfelet megillető jogokat.** Az Áe. 63. §-a szerint az azonnali végrehajtást a határozatban külön indokolni kell, az eljáró hatóság ezt elmulasztotta, sőt e jogszabályhelyre nem is hivatkozott.

A fentiek alapján megállapítható a jogbiztonsághoz, valamint a jogorvoslatihoz fűződő alkotmányos jog sérelme.

2. A Bedő-tanyán lakó cigány családok egy eredetileg is rossz állapotban lévő tanyát vásároltak meg. Jövedelmi és vagyoni helyzetük miatt az épületegyüttesen szükséges javítási karbantartási munkák elvégzéséről folyamatosan és megfelelő színvonalon gondoskodni nem voltak képesek, így a ház tavaszra olyan állapotba került, hogy amiatt a lakók az önkormányzat segítségét kérték.

Az önkormányzat hónapokon keresztül semmilyen támogatást nem nyújtott, emiatt az épület állaga fokozatosan tovább romlott. Az önkormányzat nem gondoskodott az épületben lakó 29 roma elhelyezéséről, ezzel szemben a jegyző hatósági eljárás keretében a lakóingatlan életveszélyessé nyilvánította. Egyidejűleg azonban nem rendelte el a lakás azonnali kiürítését sem, vagyis nem törődött azzal, hogy az életveszélyes ingatlanban továbbra is négy család él. A bent lakókat, akik laikusként az épület statikai állapotával nem lehettek teljes mértékben tisztában, még az életveszély tényéről sem értesítette. Csak a véletlennek és a szerencsének köszönhető, hogy az eltelt hosszú hónapok alatt a lakók közül senki sem sérült meg.

Az önkormányzat a veszélyhelyzet bekövetkeztét követően is számos mulasztást követett el, nem tett meg minden tőle telhetőt annak érdekében, hogy a krízishelyzetbe került családok emberhez méltó elhelyezést nyerjenek. Az ez évi szeptemberi időjárás szélsőségeit figyelembe véve a több mint két héten keresztül fűtetlen sátrakban való elszállásolás a roma családok egészségét közvetlenül veszélyeztette.

Megállapítható tehát, hogy a közigazgatási szerv – mindenekelőtt az építésügyi hatósági jogkörrel gyakorló jegyző – eljárása visszásságot okozott 29 ember élethez, a legmagasabb szintű egészséghez, testi épséghez és emberi méltósághoz fűződő alkotmányos jogával összefüggésben.

3. A családokban élő tizenkét kiskorú személy gyermeki jogai érvényesülésének vizsgálata során megállapítottuk, hogy a gyermekek a hatóság tudtával már 2002. május 22-től, amikor a Bedő-tanyai ingatlan életveszélyessé nyilvánította Paks város jegyzője, folyamatosan veszélyeztetettek voltak.

A kiskorúak helyzete tovább súlyosbodott, amikor a szeptember 5-ei vihart követően az ingatlan kiürítését és kényszerbontását elrendelő közigazgatási határozat alapján a lakások tulajdonosait és a bentlakókat a telken felállított polgári védelmi sátrakba költöztették. Ez az elhelyezési forma a kiskorúak – különösen a csecsemők – számára nem elfogadható, ezért **a gyermekes családokat a kiskorúak sajátos érdekeire, szükségleteire figyelemmel átmeneti otthonban vagy közintézmények erre alkalmas helyiségeibe kellett volna elhelyezni.**

4. A tanköteles korú gyermekek oktatási jogainak érvényesülésével kapcsolatban megállapítottuk, hogy **a ház kényszerbontását követően a gyermekek hetekig nem jártak iskolába**, helyzetük csak szeptember végére rendeződött. **Arról, hogy a gyermekek nem vettek részt az oktatásban a jegyző, az intézmények vezetői és a gyermekjóléti szolgálat is tudott, ennek ellenére semmilyen azonnali intézkedésre nem került sor.**

Mindezek alapján megállapítható, hogy **az önkormányzat, a jegyző és a gyermekvédelmi szervezetek eljárása, vala-**

mint elmulasztott intézkedései miatt sérültek a gyermekek testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez való, valamint a családok szociális biztonságához fűződő alkotmányos jogai.

Közvetett diszkriminációt megvalósító alkotmányos visszasságként kell értékelnünk mindenekelőtt Paks Város jegyzőjének, illetőleg építésügyi hatóságának a roma családokkal szembeni magatartását. Hasonló módon megállapítható a közvetett diszkrimináció Paks Város Önkormányzatával és polgármesterével szemben.

Közvetlen diszkrimináció valósult meg Németkéren a roma családok beköltözésének megakadályozásával.

Ajánlások, kezdeményezések

I. Az építésügyi hatóság eljárásával összefüggésben feltárt visszasság orvoslása érdekében az Obtv. 21. § (1) bekezdése alapján a kisebbségi biztos azzal a kezdeményezéssel fordult Paks Város Önkormányzata jegyzőjéhez, az elsőfokú építésügyi hatósági jogkör gyakorlójához hogy:

1) az Áe. 61 §-ában foglaltak szerint vonja vissza a Bedő-tanyai ingatlan életveszélyessé nyilvánító II/765-2/2002. számú, valamint az annak kényszerbontását elrendelő II/765-3/2002. számú határozatait;

2) a jövőben fokozott figyelmet fordítson az Áe. rendelkezéseinek betartására.

II. A konkrét ügy felveti, hogy Paks Város Önkormányzatának jegyzője jogsértő gyakorlatot alakított ki az építésügyi hatósági eljárások során, ezért a visszasságok feltárása és orvoslása érdekében az Obtv. 18. § (3) bekezdése alapján az ombudsman felkérte a Tolna Megyei Közigazgatási Hivatal vezetőjét, hogy vizsgálja meg Paks Város Önkormányzata jegyzője által az elmúlt négy évben hozott építésügyi határozatokat – különös tekintettel az életveszélyessé nyilvánító, az építési hatósági kötelezést, vagy bontást elrendelő döntésekre –, hogy azok megfelelnek-e az Áe. rendelkezéseinek.

III. A paksi esethez hasonlóan más önkormányzatok is felhasználhatják az építésügyi hatósági eljárást arra, hogy a „nemkívánatosnak” tartott lakosokat eltávolítsák a településről, ezért az Obtv. 18. § (3) bekezdése alapján felkérte a Belügyminisztert, hogy az önkormányzati rendszer jogszerű működésének kormányzaton belüli fő felelőseként – az igazságügyminiszterrel együttműködve – vizsgálja meg: milyen intézkedések szükségesek e jelenség megelőzésére, milyen feladatai következnek ebből a közigazgatás egyes szerveinek és tisztségviselőinek, ezzel összefüggésben milyen garanciákat szükséges a jogrendszerbe építeni a hátrányos megkülönböztetés elleni fellépés érdekében.

IV. A vizsgálat alapján valószínűsíthető, hogy Paks Város Polgármestere képviselőtestületi felhatalmazás hiányában vállalt kötelezettséget a Bedő-tanyai ingatlan megvásárlására, a költségvetési források felhasználásáról utólagosan sem számolt be a képviselőtestületnek, az Obtv. 21. § (1) bekezdése alapján ezért a kisebbségi biztos azzal a kezdeményezéssel fordult Paks Város Önkormányzatának Képviselő-testületéhez, hogy számoltassa be a polgármestert a Bedő-tanyai ingatlan megvásárlásával, illetve a roma családok végleges elhelyezésével összefüggő kötelezettségvállalásairól, valamint a költségvetési források felhasználásáról.

V. A Pakson élő roma családok helyzetének javítása, kiemelten a gyermeki és a szociális biztonságához fűződő jogaik érvényesítése érdekében az Obtv. 21. §-a alapján azzal a kezdeményezéssel fordult Paks Város Települési Önkormányzatának képviselő-testületéhez, hogy

1) soron kívül tűzze napirendjére és tárgyalja meg a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosá-

nak fenti jelentését és mielőbb tegyen intézkedéseket a hasonló esetek előfordulásának megelőzése érdekében;

2) ezzel egyidejűleg – az ügy fontosságára tekintettel – a lehető legrövidebb határidő kitűzésével készíttessen (egy felmérésen, elemzésen alapuló) részletes szakértői jelentést a Pakson élő roma kisebbség helyzetéről, a felmerülő problémák lehetséges megoldási javaslatairól. A szakértői jelentés elkészítésére – külső szakértők és a roma kisebbség képviselőinek közreműködésével – hozzon létre ad hoc bizottságot) munkacsoportot;

3) a képviselő-testület az elkészült szakértői jelentést vitassa meg ülésén és az abban foglaltakra figyelemmel – a kisebbségi önkormányzattal, egyéb társadalmi szervezetekkel, a települési önkormányzat oktatási-nevelési, szociális és egészségügyi intézményeivel stb. együttműködve – dolgozzon ki átfogó intézkedési tervet a Pakson élő roma lakosság életkörülményeinek rendezésére. Az intézkedési tervben a végrehajtandó feladatok határidejét, felelőseit és megvalósításuk ellenőrzésének formáit is pontosan határozza meg.

VI. A Paksi Atomerőmű környékén élő emberek legmagasabb szintű egészséghez való jogának érvényesülése érdekében az Obtv. 18. (3) bekezdése alapján a kisebbségi ombudsman felkérte

a) az Országos Atomenergia Hivatal Nukleáris Biztonsági Igazgatóságát, hogy a 213/1997. (XII. 1.) Korm. rendeletben biztosított jogkörében eljárva vizsgálja meg, hogy az Atomerőmű biztonsági övezetében érvényesülnek-e a nukleáris létesítmények környezetére vonatkozó jogszabályi rendelkezések;

b) az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Országos Tisztiorvosi Hivatalát, hogy a 213/1997. (XII. 1.) Korm. rendeletben biztosított jogkörében eljárva vizsgálja meg: az atomerőmű biztonsági övezetében lévő lakóépületek alkalmasak-e az emberek huzamosabb tartózkodására.

VII. A roma lakosság lakhatási körülményeinek javítása, kiemelten a telepek és telepszerű lakókörnyezetek újratelődésének megakadályozása érdekében az Obtv. 20. §-a alapján azzal az ajánlással fordult a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszterhez, hogy tegyen javaslatot a Magyar Köztársaság Kormányának a cigányság életkörülményeinek és társadalmi helyzetének javítására irányuló középtávú intézkedéscsomagról szóló a 1073/2001. (VII.13.) Korm. határozattal módosított 1047/1999. (V. 5.) Korm. határozat 4.3. pontjában foglalt feladat haladéktalan végrehajtása és szükség szerinti kiegészítése érdekében.

VIII. A Németkéren és más, Paks környéki településen kialakult roma ellenes közhangulat, társadalmi légkör javítása és hasonló esetek megelőzése érdekében az Obtv. 20. §-a alapján azzal az ajánlással fordult a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszterhez, hogy – a Miniszterelnöki Hivatal Roma ügyekért felelős politikai államtitkára és a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal elnöke útján, illetve közreműködésével – az eddigi tapasztalatokat értékelve dolgozzon ki kommunikációs és képzési stratégiát, és tegyen javaslatot a Magyar Köztársaság Kormányának annak elfogadására. Olyan kommunikációs és képzési stratégia elkészítése szükséges, amelynek központi költségvetési forrásokból és európai uniós támogatási formák felhasználásával történő megvalósítása csökkentheti helyi szinten az előítéletes szemléletet, megváltoztathatja a felelős helyi vezetők, köztisztviselők ilyen irányú magatartását, növelheti a toleranciát és a roma kisebbség elfogadását. A kommunikációs és képzési stratégia a társadalmi párbeszéd és együttműködés erősítésével a romákat sújtó hátrányos megkülönböztetés, társadalmi kirekesztettség megelőzésének fontos eszköze.